

SLOVENSKI

vestnik

GLASILO SLOVENSKE KOROŠKE

PRISPEVAJTE ZA

PARTIZANSKI SPOMENIK

V ŽELEZNI KAPLI

LETNIK V

DUNAJ, V SOBOTO, 23. IX. 1950

ŠTEV. 71 (343)

Ustavitev demontaže v
Nemčiji

Frankfurt. — Namestnik britanskega visokega komisarja Steel je pred kratkim uradno sporočil zveznemu kanclerju dr. Adenauerju, da je demontiranje nemške industrije končano in da bodo s tem v zvezi ustavljena vsa demontiranja, ki so jih do sedaj izvajali v britanski okupacijski coni Nemčije. Ustavitev demontiranja se nanaša poleg drugega tudi na velike tovarne „Reichswerke“ in Kruppove tovarne v Essenu. Izvzete so samo tiste naprave, ki bodo dobavljene na račun reparacij državam zmagovalkam. Toda po sporočilu britanskih okupacijskih oblasti bodo te reparacije z ozemlja britanske okupacijske cone končane do konca oktobra.

Prepoved izvoza letal na raketni pogon v Angliji

London. — Britanska vlada je prepovedala izvoz letal na raketni pogon in drugih redkih tipov vojaške opreme v tiste države, ki niso članice atlantskega pakta ali Britanske skupnosti narodov. United Press poroča, da ta odlok motivirajo s pomanjkanjem vojaške opreme, ki je nastalo zaradi prirotenih potreb članice atlantskega pakta in Britanske skupnosti narodov.

Obsodbe vojaškega sodišča v Ateni

Atene. — Vojaško sodišče je obsodilo na smrt 5 moških in 3 ženske od 118 obtožencev, ker so podpirali borbe demokratične armade. Ena ženska je bila obsojena na do smrti ječe, 2 pa na 12 let ječe. 9 obtožencev je bilo obsojenih na nižje časovne kazni, ostali so bili izpuščeni.

Peto zasedanje OZN

Dne 19. t. m. se je pričelo peto zasedanje OZN pod predsedstvom vodje filipinske delegacije Carlos-a Romulo.

Po otvoritvenem govoru generala Romulo je povzel besedo indijski zastopnik Sir Benegal Rau. Predložil je osnutek resolucije, v kateri zahteva sprejem pekingske vlade, kot zastopnice Kitajske v OZN. Govornik je zahteval takojšnjo obravnavo tega vprašanja.

Vodja sovjetske delegacije, zunanji minister Višinski je izjavil, da

morajo biti poverilnice delegatov izstavljen od državnega predsednika ali zunanjega ministra dotične države. Nadalje pravi, da je neznosno, da so navzoči pri generalni skupščini ljudje, ki si lastijo pravico, da govorijo v imenu kitajskega ljudstva in ga zastopajo, a je ni-majo.

Višinski je predložil tudi osnutek sovjetske resolucije, v kateri se med drugim zahteva izključitev komin-tanškega zastopnika iz OZN. Višinski je zahteval, da naj generalna skupščina obravnava ta predlog pred indijsko resolucijo.

V Koreji napredujejo čete OZN

Čete ameriške mornarice, ki so v noči 18. t. m. prekoračile reko Han so v zgodnjih jutranjih urah 19. t. m. odrezale glavno železniško progo, ki pelje iz Pjoengjanga v Soeul. Čete prodirajo na glavni cesti proti mestu Soeul in naletijo samo na slab odpor.

Druga kolona mornarske infanterije koraka po cesti Inčon—Soeul in je dosegla točko, ki je samo dva in pol kilometra oddaljena od reke Han. Neka južnokorejska divizija si je priborila pristanišče Pohang spet nazaj.

Vse ceste mostobrana Inčon so od torka posejane z zavezniškimi četami, ki imajo nalogo, da zadajo hude udarce pošiljati severnokorejskim vojnim silam.

Prav tako prodirajo zavezniške

čete vzdolž fronte pri Taegu, kjer je mesto Waegvan zopet v posesti zaveznikov. V tem predelu fronte je severnokorejski odpor neznaten. Šesta južnokorejska divizija je prodrla v terek približno 10 kilometrov naprej in dosegla točko, ki leži 45 kilometrov severno od mesta Taegu.

V istem času javlja druga ameriška divizija iz fronte pri Naklong-u, da je napravila nov mostobran na zapadnem obrežju reke Naklong. Ta mostobran leži 10 km od mesta Hajokpo.

Protinapad komunističnih čet proti prodirajočim silam Združenih narodov na severozapadnem delu fronte ni uspel. Odpor je bil na nekaterih sektorjih močan, a končno so se morali umakniti Komunisti v smeri Kunstcon na severozapadu in Kukni na severu.

Obrambni minister Anglije
in Francije v New Yorku

Kakor poročajo, sta bila poklicana britanski in francoski obrambni minister na razgovore v New York, da bi tam z zunanjimi ministri zapadnih okupacijskih sil reševala vprašanje ponovne nemške oborožitve. Ona dva naj pomagata premostiti mrtvo točko v vprašanju ustanovitve zapadnonemške vojaške sile v okviru armade atlantskega pakta. Odločitev je bila, kakor znano od severnoatlantskega pakta za 14 dni preložena.

Dr. Schacht oproščen

Löneburg. — Sodišče za denacifikacijo je oprostilo dr. Schachta bivšega predsednika Reichsbanke in ministra za gospodarstvo tretjega rajha. Dr. Schachta so uvrstili v tako imenovano 5. skupino bivših nacistov „slučajnih sopotnikov“. Sodišče za denacifikacijo je izdalo izrek o oprostitvi na predlog obrambe. Javni tožilec je zahteval, da uvrste dr. Schachta v tretjo skupino, t. j. da ga razglase za aktivnega sodelavca nacistov.

Prvi zunanji minister
Zapadne Nemčije

Za prvega zapadnonemškega zunanjega ministra imenujejo dobro poučeni politični krogi v Londonu bivšega odvetnika Herberta Blankenhorna. On uživa kot zunanje-politični svetovalec dr. Adenauerja, posebno zaupanje zveznega kanclerja. Blankenhorn je bil tudi edini nemški uradnik, ki se je udeležil na povabilo zaveznikov vojaških vaj v Zapadni Nemčiji. Blankenhorn je svoječasno študiral na znani school of economics za narodno in politično znanost. Govori se o njem, da je zelo trd partner pri pogajanjih.

Zakon o podržavljenju
jeklarske industrije odobren

Britanski parlament je dne 20. t. m. prišel z napetostjo pričakovano debato o izvedbi zakona za podržavljenje jeklarske industrije.

Pri glasovanju, ki je odložilo o usodi vlade, je dobil kabinet Attleeja z 306 proti 300 glasovom večino.

Tako konservativna kakor tudi laburistična stranka sta za to sejo poklicali vse poslance, ki so v inozemstvu in celo bolnike in invalide sta pripeljali v spodnjo zbornico, da so se lahko polnoštevilno udeležili glasovanja.

Takih primerov je nešteto. Prvi smotrni načrt obnove in gospodarske izgradnje je bil postavljen leta 1947. V tem obdobju opažamo čudovit razmah zadružništva, vsestranski dvig proizvodnje in razgibano gradbeno aktivnost. Število delavcev narašča, izboljšuje se preskrba, ustanavljajo se številna podjetja. Uspehi potrjujejo pravilnost poti, ki jo je izbrala ljudska oblast.

To delo izgradnje in utrjevanja ljudske oblasti se sedaj nadaljuje. V povojnih letih si je istrsko ljudstvo zgradilo temelje, na katerih si bo z odločno borbo ustvarilo večje blagostanje.

Kadar presodimo vse to, bomo razumeli, zakaj so istrski ljudje proslavili 8. september s povečanim delom in ne z običajnimi prireditvami.

V Istri so z delom proslavili kapitulacijo fašistične Italije

Skozi stoletja je bila Istra, katere del tvori današnje istrsko okrožje, izpostavljena brezobzirnemu tlačanju in izkoriščanju. Fevdalnemu despotizmu in benečanskemu gospodarstvu je sledila avstrijska oblast, ki je prepustila istrsko ljudstvo samovolji mestne buržoazije. Končno je prišla Italija, ki je tako v predfašistični dobi kakor v strahovladni fašistič stopnjevala nasilje nad istrskim ljudstvom.

Gospodarji so se menjavali, ostal pa je izkoriščevalni odnos do istrskega delovnega človeka vseh treh narodnosti. Že v času Avstrije se je socialnemu izkoriščanju pridružil nacionalno in kulturno zatiranje Slovencev in Hrvatov, proti katerim je bilo usmerjeno iredentistično nasilje italijanskega meščanstva. Italija je hotela ta proces izvesti do konca.

Zato ni čudno, da se je istrsko ljudstvo odzvalo v velikem številu poziva Komunistične partije Jugoslavije v boj proti okupatorju, saj je čutilo, da je prišel čas dokončnega obračuna.

Kapitulacija Italije v septembru 1943. leta je bila dan slavlja za vse tiste, ki so morali prenašati breme fašizma in brezobzirnega izkoriščanja. Komaj dve leti kasneje je istrsko ljudstvo doseglo osvoboditev.

Dan kapitulacije je ostal še vedno praznik istrskih ljudi. V Istrskem okrožju so se ga spomnili v vseh vaseh in so za proslavo organizirali številne delovne akcije. V Sv. Petru, v Kortah, v Krkavcih so vaščani proslavili ta dan na gradnji združnih domov, v Pučah so šli na cesto, ki veže njihovo vas s Koštahono. Na cesti so delali tudi prebivalci Šmarij, ki so najbolj občutili „sade“ fašističnega terorja. Podobno je bilo v Ospu in mnogih drugih vaseh Istrskega okrožja.

Od septembra 1943 je minilo že sedem let. V razgibanem času, v katerem živimo, pomeni to razdobje zelo veliko. Družbena nasprotja se zaostrujejo, širijo se osvobodilna gibanja po vsem svetu, kapitalizem razkriva svojo notranjo gnilobo, narodi, ki so se osvobodili kapitalizma, gradijo socialni sistem bodočnosti. V tej kratki in obenem dolgi dobi, so bile tudi pri nas precejšnje spremembe.

Če hočemo spoznati življenje v Istrskem okrožju, se ne smemo ustaviti samo v mestih ob obali, marveč moramo iti v istrske gorice, na planoto Bujščine, med naše kmete, kjer bomo videli, kakšne spremembe so bile pri njih. Pozdravili nas bodo zadržni domovi, kmetijske zadrage, kolektivi ljudi, ki so

zavrgli stare načine dela in so sprejeli nova načela. Tam, kjer so vladali še nedavno gospodarji kolonov, so sedaj svobodni kmetje.

V jugoslovanski coni je začelo graditi ljudstvo oblast s svojimi lastnimi silami na ruševinah bivše države. Še danes hranijo nekateri ljudski odbori dokumente iz prve dobe ljudske oblasti, ko so nešolani kmetje delali prve korake v upravi in gospodarstvu svoje vasi. Te listine bi bilo treba ohraniti, ker nam kažejo, kako je ljudstvo tipalo iz teme. Prva doba je bila polna dokazov iniciative v težavah, ki so nastajale pri vsakem novem koraku.

Prebivalci Šmarje vam bodo povedali, kako je potekala prva obnova njihove požgane vasi. Še preden je svet proslavil dan zmage, so se vaščani zbrali na trgu, med požnelimi zidovi in sklenili, da bodo začeli takoj obnavljati. Prvo zgrajeno poslopje so namenili šoli in najbolj potrebnim družinam. Skoraj vsa dela so napravili sami, s prostovoljnim delom, tako, da je obnova poslopij stala manj kot tretjino tega, kar so zahtevala zasebna podjetja v coni A.

V Novi vasi vam bodo povedali, kako so začeli napeljevati sami elektriko v svojo vas, da prinesejo v njo kos svobodnega napredka.

ŽELEZARNA V GUŠTANJU

Guštanjaska železarna je zamejskemu prebivalstvu iz časa pred prvo svetovno vojno znana. Marsikateri delavec iz naših krajev, iz Podjune, je iskal takrat svoj borni kruh v guštanjski tovarni.

Pred nedavnim so guštanjski železarji uresničili stoletne težnje, dobili so tovarno v svoje roke.

Oglejmo si kratko zgodovino guštanjске železarne. Pričela se je leta 1774, ko je grof Thurn združil manjše fužinske obrate Mežiške doline v Guštanju pod gradom Ravne, ki je pripadel nemškemu grofom Thur-Valsasina. V takratnem novoustanovljenem obratu, ki je bil še na vodni pogon reke Meže, so pričeli izdelovati puldono jeklo, katerega so topili v pogreznjenih topilnih pečeh. Surovine, predvsem surovo jeklo, so dobivali iz prevalskih plavžev, pozneje tudi iz Donawitza. Puldono jeklo, ki so ga izdelovali, je slovelo po svoji kakovosti in so ga zato prodajali ne samo evropskim državam, temveč ga izvažali tudi na Kitajsko, Japonsko, v Egipt in drugam.

Grofje, lastniki železarne so delavce slabo plačevali. Njihov zaslužek je bil tako pičel, da so komaj živeli. Franc Mežnar, se spominja časov, ko je hodil še njegov oče na delo v železarno in bil tako slabo plačan, da je njegova družina z 10 otroki bila večji del brez kruha.

Med prvo svetovno vojno so v železarni izdelovali vojni material, predvsem krogle za topove. Po vojni so preusmerili proizvodnjo na poljsko orodje, vse za potrebe domačega trga. S to preusmeritvijo so omogočili tudi boljši zaslužek delavcem. To pa ni trajalo dolgo. Grof Thurn je začel uvažati polizdelke iz Avstrije, od koder jih je z žigom železarne plasiral na svetovno tržišče. Na ta način je domači industriji zaprl pot razvoja in v železarni se je pričela brezposelnost.

Leta 1920. je pisatelj Lovro Kuhar osnoval v podjetju Nezavisno delavsko stranko, ki je iz dneva v dan pridobivala več članov. Začeli so praznovati 1. maj, toda že leta 1927. je žandarmerija zaprla manifestantom pot na guštanjski trg, ki pa so jo delavci razgnali.

Železarna je leta 1927. prešla v

last delniške družbe. Ponovno je pričelo primanjkovati dela in so delavci delali le po tri do štiri dni na teden, njihov zaslužek 4 dinarje na uro pa ni zadostoval niti za kruh in obleko. Za obolele delavce so zbirali prostovoljne prispevke, s katerimi so preživljali družino. Delavci so imeli več demonstracij za povišanje plač največjo leta 1938. ko je demonstriral celoten kolektiv z ženami in otroci. Uspeh je bil le boren, plačo so jim zvižali le za nekaj odstotkov.

Leta 1930. imajo guštanjski železarji še posebej zapisano v zgodovini. Takrat so aretirali najboljše iz njihove organizacije, med njimi Mežnarja in Ditingarja, medtem ko je Lovro Kuhar pobegnil.

Ze prvo leto po vojni so začeli v podjetju graditi nove objekte in izboljševati razne naprave. Pokazala se je potreba razširitve obrata livarne, h kateremu so prvo leto dogradili dodatni trakt in tako dobili potreben livarski prostor. V letu 1948 je začela obratovati prva električna peč, koncentrirali so mehanično ob-

delovalnico, zgradili žerjavno progo, novo lepo kovačnico, elektrojeklarne, postavili kovaško peč in naredili še vrsto strojnih izboljšav. Z dograditvijo kovačnice bo mogoča trikrat večja proizvodnja kovanih izdelkov. V železarni gradijo še druge objekte za livarno in kaluparno.

Za doseg letnih planov vložijo delavci mnogo truda. Vse delo imajo normirano. Vrsti se tekmovanje za tekmovanjem. Samo letos imajo proglašeni nad 400 udarnikov; med njimi so tudi taki, ki so tokrat dobili devetih naziv udarnika. V podjetju imajo tudi 14 racionalizatorjev in šest novatorjev.

Zgradili so 161 družinskih stanovanj in samski dom za 110 samcev. Letos gradijo 44 družinskih stanovanj, v nekaj dnevih pa bodo pričeli z gradnjo „Doma kolektiva“, ki bo služil kulturnim namenom guštanjskih železarjev.

V soboto pa so guštanjski železarji uresničili stoletne svoje težnje. Tovarno so dobili v svoje roke. Zaupali so jo najboljšim članom kolektiva in najstarejšim delavcem.

Kratke vesti iz

JUGOSLAVIJE

Delavci prevzemajo vodstvo tovarn. V novogoriškem okraju je doslej prešlo 20 gospodarskih podjetij v roke delavcev. Pred kratkim je bila delavskemu upravnemu odboru izročena tudi nova tovarna pohištva „Edvard Kardelj“ v Novi Gorici. Kolektiv tovarne je organiziral ob prevzemu uprave nad podjetjem veliko tekmovanje, pri katerem so v šestih urah dosegli dvodnevno proizvodnjo.

V Makedoniji so odkupili 90 odstotkov žita. Odkup žita se bliža v Makedoniji h koncu. Plan odkupa je sedaj uresničen z nad 90 odstotki. V nekaterih okrajih so odkupne plane že v celoti izpolnili.

Jugoslovanska potniška letala so prepeljala v zadnjih dveh mesecih 35.000 potnikov. V letošnjem juliju in avgustu so z letali Jugoslovanskega aerotransporta prepeljali

okrog 35.000 potnikov. Letal se je v tem času poslužilo več potnikov kot v celem preteklem letu ali treh letih pred vojno. Večino potnikov so prepeljali na progi Beograd—Dubrovnik. To so bili izključno delovni ljudje, ki so preživeli svoj letni dopust na Jadranu. Bili so primeri, da je Jugoslovanski aerotransport prepeljal v enem dnevu tudi po 1000 potnikov. Na progi Beograd—Dubrovnik je v juliju in avgustu redno obratovalo po 16 potniških letal dnevno.

Graditev stalnih pionirskih počitniških domov. Nedavno so pričeli graditi tri stalne počitniške domove za otroke in mladince v najlepših predelih Primorja in Žiži pri Rankovičevu. IONO Beograda je pričel graditi v Baških vodah pri Makarski velik otroški počitniški dom za 500 otrok, ki bo obratoval nepretrgoma

Po širnem svetu

Washington. — AFP poroča: Predsednik Truman je izjavil na tiskovni konferenci, da je dovolil zunanjemu ministru ZDA, naj začne poluradne razgovore predvsem z vladami, zastopanimi v komisijah za Daljnji vzhod, o postopku za sklenitev mirovne pogodbe z Japonsko.

Frankfurt. — Wilhelm John je bil razrežen dolžnosti glavnega urednika časopisa „Der Morgen“, glasila liberalnodemokratske stranke v Vzhodni Nemčiji. Na njegovo mesto je vodstvo stranke postavilo Johanna Fleta, ki sploh ni novinar, a uživa zaupanje vodstva Enotne socialistične stranke.

Washington. — Svetovna proizvodnja kavčuka je dosegla v juliju doslej največjo številko 167.400 t. Svetovna proizvodnja naravnega kavčuka je znašala v juliju za 10 tisoč ton več kot v juniju, a proizvodnja v prvih 7 mesecih v skupni količini 987.500 ton, za 170.000 ton več kot v ustreznem razdobju minulega leta.

vse leto. Na nekem hričeku pri Baških vodah grade paviljone, fizikalne terene in drugo, kar že sliči majhnemu pionirskemu mestu.

V zalivu Milne pri Jesli na otoku Braču, je ministrstvo za socialno skrbstvo LR Srbije že izvedlo vse priprave za gradnjo še enega stalnega pionirskega in mladinskega počitniškega doma prav tako za 500 otrok. Stavbe bodo zgradili z montažnim načinom gradnje ter bodo postavljene do začetka prihodnjega leta.

Kolektiv ladjedelnice „Vicko Krstulović“ v Splitu vpisal 2.072.400 din posojila. Delavci in nameščenci ladjedelnice „Vicko Krstulović“ živahno tekmujejo pri vpisu ljudskega posojila. Doslej so se najbolj izkazali delavci livarne, ki so vpisali 102.500 dinarjev, nameščenci strojnega oddelka 78.000, nameščenci uprave 80.500, kovači in modelarji 58.000 dinarjev itd. Mnogi delavci so vpisali posojilo v višini svoje mesečne plače; prebivalci mesta Splita pa so doslej vpisali 16.205.000 dinarjev, od tega 3860 delavcev, 5.268.000 din, 5100 nameščencev, 8.151.700 dinarjev in 19 obrtnikov 106.000 dinarjev.

Dragi Slovenski vestnik!

V naši slovenski republiki so prve dni septembra začele s poukom vse osnovne in srednje šole. Začelo se je novo šolsko leto za slovensko mladino, seveda pa tudi za mladino bratskih narodov. Novo šolsko leto! Koliko veselja, pa tudi skrbi je v teh treh besedih. Mi starejši te dni še bolj mislimo na našo mladino, ki ji želimo dati tako umsko in srčno vzgojo, da bi mogla razvijati v zavodne državljane naše domovine, polne demokratične zavesti.

Slovenski prosvetni minister Ivan Regent je po radiu pozdravil vse dijake in jim zaželel veliko uspeha pri njihovem delu. Naša ljudska oblast se globoko zaveda, kako veliki pomen za razcvet naše države ima šolstvo vseh vrst. Velikanske vsote gredo vsako leto za šolstvo. Minister je izrekel tudi svoje priznanje in zahvalo slovenskim učiteljem, profesorjem in sploh prosvetnim delavcem za njihovo požrtvovalno delo za vzgojo mladega pokolenja.

Letos se začenja osemletna šolska obveznost za vse učence osnovnih šol in za dijake letošnjega prvega in drugega razreda gimnazije. Skoraj vse dosedanje sedemletne šole so bile spremenjene v nižje gimnazije. Danes je v slovenski republiki nad 200 nižjih gimnazij, 30 višjih gimnazij, 7 učiteljskih in cela vrsta raznih srednjih strokovnih šol. Gimnazije niso samo v mestih, ampak tudi v najoddaljenejših kotičkih Slo-

Pismo iz

venije. Posebna novost v letošnjih srednjih šolah je tudi ta, da bo znoten odstotek dijakov višjih gimnazij odslej dobival štipendije, to je, denarne podpore v času študija, tako da bodo revnejši dijaki bolj brez skrbi študirali. Naš prosvetni minister je namreč dejal: S pravico zahtevamo, naj šola vzgaja resne ljudi, ker take zahteva življenje.

Minister je še opozoril dijake, naj skrbno ravnaajo z vsemi učili, z učbeniki in pomožnimi knjigami. Letos smo v Sloveniji natisnili sicer 71 novih šolskih učbenikov v milijonski nakladi, vendar pa je to še vedno premalo. Tako silno so narasle naše potrebe.

No, pa naj bo dovolj o šolah!

Sicer najbrž že več iz časopisnih in radijskih poročil, kakšen uspeh ima drugo ljudsko posojilo, ki smo ga začeli vpisovati 1. septembra. Država je razpisala posojilo v znesku 3 milijard dinarjev, čas za vpis pa je bil določen do 20. septembra. Značilno za državljansko zavest naših ljudi je dejstvo, da je bila že prvi dan dopoldne vpisana skoraj polovica vsega razpisanega posojila,

JUGOSLAVIJE

kar pomeni velik uspeh in napredek v primeri s prvim posojilom. Tretji dan je bilo doseženih 90 % posojila, četrti dan pa je bil razpisani znesek že za 200 milijonov dinarjev presežen. Toda delovni ljudje so vpisovali še naprej. V prvem tednu so vpisniki posojila v vsej Jugoslaviji vplačali 4 milijarde 451 milijonov 230 tisoč dinarjev. Končnih številok danes še ni, toda bodo gotovo še večje. Ali ni tudi to dokaz, koliko domovinske ljubezni je v naših narodih?

Te dni so se slovenski dnevniki spomnili petdesetletnice življenja predsednika vlade Ljudske republike Slovenije Miha Marinka, ki se je 8. septembra 1900 rodil v Trbovljah. Njegovo življenje je bogato na trpljenju, delu in junaštvu. Od leta 1946 opravlja odgovorne posle predsednika vlade, izvoljen pa je bil tudi za sekretarja Izvršnega odbora Osvobodilne fronte in Centralnega komiteja KP Slovenije. Njegovo življenje revolucionarnega borca, polno neštetiht žrtv, borb, trdega dela, preganjanja, ječ, internacij, skratka vsega, kar je moral v stari Jugoslaviji prestat zaveden delavec in re-

volucionar-komunist. Tudi danes je prvi delavec v slovenski republiki. Pozno ponoči, ko je povsod drugod že mir in mrak, gori v predsedniški sobi še vedno luč. Kadar se pripravlja na kako važnejše delo, gori pri njem luč tudi vso noč. Na predsedstvu vlade so tisti, ki delajo s predsednikom Marinkom, novinarju še naročili, naj napiše, da predsednik ne pazi nič nase! Ta nagla beseda zelo dobro označuje požrtvovalnost in sploh človeško podobo našega predsednika vlade. Prenekateri javni delavci na precej nižjih položajih bi se lahko zgledovali po demokratičnosti našega predsednika, njegovi veliki občutljivosti za zakonitost, njegovi preprostosti in delavnosti.

Umljivo je, da petdesetletnica tov. Miha Marinka ni ostala neopazena. 8. septembra so se ga spomnili delovni ljudje naše domovine ter združili svoje čestitke z željami za čim večji uspeh njegovega dela in za dolgo dolgo življenje v korist slovenskemu ljudstvu. Saj ne izdam nobene skrivnosti, če povem, da je tovarišu predsedniku zelo pri srcu položaj koroških Slovencev, njihovo delo in življenje. Vesel je vsakega napredka v življenju koroških Slovencev, ki se pokaže kjer koli.

Tako mi je spet zmanjkalo prostora. Nočem si nakopati uredniških očitkov, češ da sem predolg v svojih pismih.

Zato pozdrav pošilja vdan Slovincem vsem —

France Vičan

KRAŠOVEČ JURČEK:

GUSARJEV ZAKLAD

Tonček je hodil še v šolo. Rad je čital knjige. Posebno pa je imel rad tiste, ki so imele dosti slik in so pisale o zakladih, o roparjih in gusarjih.

Tisto popoldne je sedel na skali, pod katero je lepo sinje morje bučalo in se zaganjalo s svojimi valovi v breg. V rokah je imel knjigo, katero mu je dal načelnik pionirjev. Kak lepa se mu je zdela ta povest. Zazdelo se mu je, da so se male ribiške ladvice spremenile v gusarske. Na takih je jadral gusarski poveljnik po vseh morjih in nabral mnogo, mnogo bogastva. Ne koč so ga zasledovale vojne ladje španskega kralja in prisiljen je bil, da se je umaknil v neko špiljo, kamor je zakopal zaklad. Vendar mu ladje niso dale miru. Ko se je umikal je napisal pismo in ga vtaknil v neko steklenico, katero je izdelal z zamaškom in jo zalil z voskom, da bi voda ne prišla v njo. Zopet so ga napadle ladje in v vroči borbi je videl, da je njegova ladja propadla, pa je vrgel steklenico s pismom v morje, kjer še sedaj leži in čaka na srečnega najditelja, ki bo lahko našel velike gusarjeve zaklade, če jo že ni kdo.

Tako je razmišljal in strmел v morje. Polotila se ga je želja, da bi se polastil zakladov. Saj ne bi bilo čudno, če bi prav on našel steklenico. Začel je že računati na to, da bi se vozil po morju in iskal to dragoceno pismo. Kako bogat bi bil. Ljudem bi pomagal. Celo vsemu pionirskemu odredu bi kupil uniforme in vsemogoče reči.

Tedaj pa je skrenil pogled na sipino peska, ki ga je nanese razburkana voda. Dih mu je zastal. V vročem soncu se je lesketala zelena steklenica. V obraz mu je planila kri, stekel je doli k vodi in pobral steklenico, ki je bila vsa blatna in umazana od peska in soli. Z drgetajočimi rokami jo je opral. Njegovo lice je bilo zdaj rdeče do ušes zdaj blede. Bila je to zelena steklenica, zapečatena z voskom. Obrnil jo je v sončno luč in skoro vzkliknil. V njej je bil zviti papir. Ozrl se je okoli sebe in ljubosumno zavil steklenico v srajco in stekel domov. Tam se je zaprl v izbo in ves v ognju odpiral steklenico. Na mah je pozabil na vse obljube in računal, kaj bo vse kupil. Pozabil je na nalogo, ki jo je imel in celo na jelo. Iztrsel je papir in ga razgrnil. Razočaralo ga je: bil je to star papir, pisan z nerazumljivo pisavo. Pa mu je šinilo v glavo. Seveda, gusarski poveljnik je bil Francoz in ni znal slovensko. Premišljeval je kako prečitat pismo! Pomislil je na Joža, ki mu je posodil knjigo. On je bil v Franciji in bo sigurno znal prečitat pismo! Ali obenem s to mislijo je prišla druga. Če bo vedel Joža, bo hotel imeti tudi kaj. Ali zaklad je velik in bo gotovo imel še dosti, pa četudi mu da polovico. Rečeno storjeno! Stekel je k Joži in mu povedal, kaj je našel. Joža se je porogljivo smehljaj in šel z njim domov. Tonček mu je dal pismo in pazljivo poslušal njegovo vsebino.

— Pismo je pisalo:

Jaz, Gaston Manduchet, poglavar gusarske ladje, sporočam srečnemu najditelju te steklenice in pisma, da sem zakopal svoje velike zaklade na otočju Lastavo. Opis: Južna stran v majhnem sklanem zalivu. Videl boš, srečni najditelj, pri oseki rov, ki se ti bo zdel prazen. Odvali velik kamen in prišel boš do mojih zakladov.

Gaston Manduchet

Tonček je vzkliknil: „Kaka sreča, da je to celo v Jadranskem morju! Jože šla bova tja in izkopala zaklad.“

„Vendar ne bova mogla sama. Vzela bova ves odred s sabo in pripeljali bomo zaklad sem. „Kaj pa boš s tolikimi zakladi?“ ga vpraša Jože in mu pogleda v oči.

„Jaz pa pravim, da je boljše če greva sama. Deliti bi morala z vsemi.“

Jožev obraz je komaj vidno potemnel, dejal pa je: „Dobro, pridi zvečer na pionirski sestanek in se pomeniva. Nato je odšel. Tonček ni mogel s tekom jesti, komaj je čakal, da je bil sestanek.“

Ko je zvečer prišel na sestanek, so bili pionirji vsi tam. Bal se je, če je Jože kaj povedal. Res, vedli so se tako kot vedno in to ga je tolažilo. Vendar se ni mogel pogledati iz oči v oči s tovariši, ker bi zapazili, da nekaj skriva. Sestanek se je pričel. Joža je povedal, da se ne uče in da posebno Tonček nima dobrih redov. Potem je začel vprašanje o čitanju knjig. Ugotovili so, da se

premalo zanimajo za Pionirja in za druge knjige. Nazadnje se je obrnil do Tončka in pogledal v knjigo, ki jo je imel v rokah.

„Tovariš Tonček, do sedaj ni prečital niti ene knjige, ki bi mu kaj koristila. Čital je Karla Maya in druge. Naj vam povem, kam privedejo knjige, ki so nepoučne.“ Tu je Jože malo prestal in Tonček je pobledel. Jože pa je nadaljeval:

„Tončku sem posodil knjigo o gusarjih. Ves je bil zatopljen v njo. Čital jo je v šoli. Čital jo je doma, namesto da bi se zaradi slabih redov učil. Preizkusiti sem ga hotel, kakšen je.“ je dejal in povedal pionirjem, kako je napisal pismo, ki ga omenja knjiga in ga zapečatil v steklenico. Ponesel jo je v bližino Tončka, ko je ta ves zamišljen sedel na skali in jo vtaknil v pesek. Povedal jim je, da jih ni hotel vzeti s seboj, ker bi moral deliti in s tem dokazati svoje tovarštvo. Deč-

ki so se včasih smehljali Tončku, ki ga je ta knjiga tako zapeljala in zvitemu Joži, ki ga je tako potegnil.

V Tončku se je bil boj. Ni mogel verjeti, da je to vse le šala in da pismo ni gusarjevo ter je ogorčen vzkliknil: „Laže, nevoščljiv je. Pismo je pristno!“

Pionirji so se zasmeli in Joža je nadaljeval: „Če nočeš verjeti, poglej na dno steklenice in videl boš žig tovarne steklenic in datum 1935. Papir je tudi današnji, ker takrat je bil pergament. Priporočam ti, da vzameš druge knjige v roke, in popravi rede!“

Tonček je vstal in v solzah razočaranja teklen domov. Pogledal je steklenico in videl žig in letnico. Ves skesan, da se je pred tovariši pokazal tako strašnega in netovariškega, je pograbil steklenico in jo treščil skozi okno, ki se je trenutek nato svetila na kamenju razbita. Gledal je nekaj časa te trepinje, nato pa sedel k mizi in začel pisati nalogo. Jože je na tiho odprl vrata in pogledal v sobo, kjer je Tonček ravno končal nalogo in sedel v posteljo in čital prvič dobro knjigo. Nasmehnil se je in spet tiho zaprl vrata za sabo.

Bogomir Magajna:

SOPOTNIKI

Luna, nemi spremljevalec zemlje, imenovana nekoč boginja zlega, visi nad pokrajino kot strašna svetiljka te čudne noči. Boginja smrti sveti tja na tisto dolinico, na pokopališče, izgubljeno v samotni jasi med smrekami, kjer spe Mirko, Vanek, Lojze in Tilka. Osvetljene smreke so kot visoki nagrobniki, polni tišine. Med njimi je pred par urami onemel krik vseh težkih ranjencev, ki so jim Nemci s kopiti pušk razbijali glave. V dolinici še plapolajo zublji goreče hiše, poslednje, ki je do danes še preostala v opustošeni vasi. Gotovo so telesa ranjencev sedaj že čisto zoglenela, tudi tistih, ki so jih Nemci še žive vrgli skozi okna nazaj v gorečo bolnico. Kot fantastične kulise ob težki zaloigri strme v nočno nebo vrhovi pobočja Roga.

Jaz, zdravnik Martin, bolničarja in truma lahko ranjenih tičimo skriti v gozdu za robom. Prsti na rokah mi še lažno drhte. Kaj čuden mora biti ta hip moj obraz. Zdi se mi, da mi drhtijo tudi ustnice. Mislim na široko odprte oči Verene, velike sinje oči z razširjenimi zenicami, polnimi groze v tistih hipih pred smrtjo, ko je človeška zver z zlobnim sadističnim nasmehom zamahnila s puškinnim kopitom proti njeni glavi, ne da bi se zver zmenila za tisto, še nikdar skaljeno sinjino komaj šestnajstletnega otroka, za tiste oči, ki niso do slej poznale drugega kot sonce, ljubezen do gozdov in željo po svobodi: O, kako ji je moralo biti v tistem trenutku, ko so se njeni kot svila mehki zlatorumeni kodri pomežali s krvjo in možgani. Videl sem še skozi okno, kako so njeni udje strepetali v krčih in potem Venere ni bilo več.

Rekel sem udje, toda ne vsi udje. Desnico sem ji nekaj dni poprej odrezal jaz sam visoko gori nad komolcem. Nekaj dni poprej je bila prestreljena in razbita v borbi v dolini onkraj Koprivnika. Ko se je Venera po operaciji zbudila iz narkoze in se zavedla, kaj se je zgodilo z njo, je vzkliknila, kar bi vzkliknil v takem trenutku vsak človek: „Kje je moja roka, oj, kje je moja roka!“ Ne čudite se, da toliko mislim o tem, saj je bila Venera edina sestra mojega mladega prijatelja, pesnika B. Kako naj mu to povem, če se živ povrnem iz tega pekla... In morali bi vedeti, da sem tudi sam gledal, kako je ra-

stla iz otroka v mlado dekle. Še sedaj se mi zdi, da čujem njeno čebljanje, ko mi je kot otrok sedela na kolenih in sem ji pravil pravljice, tiste fantastične, ki vodijo človeka onstran sanj. Potem sem toliko potoval z njo in njenim bratom po bajnih planinah triglaviških jezer, po pravljicnih soteskah Logarske doline in Robanovega kota, pa je takrat njen korak hotel vedno le navzgor... Ali si mislite, kako je bila lepa takrat, ko je z kanglico zalivala rože na tistem vrtu za visoko hišo v Ljubljani. Natanko in živo vidim sedaj tisto kanglico, tisto rdečo kanglico. Ne veste, kako zelo važne so v gozovih hipih tudi čisto majhne stvari... Strmim med smreke, ki pravijo neslišno: „Nikoli več je ne boš videl, Venere...“ Strmim med smreke, v srcu se poraja bolečina kot bi tičal v njem kos razbitega stekla in glej že stoji tam med visokimi debli otroška postava v sinji haljici; skodranimi laski ji padajo prav na ramena. Neskončno vdano me gleda in se mi smehlja. Levico je stegnila pred se, da ji pada široki rokav nazaj do komolca, na desni pa ji visi prazen rokav: „Kje je moja roka, oj, kjer je moja roka!“ ...

„Tovariš zdravnik!“ Zdrznem se, kot bi se prebudil iz sanj. „Tovariš zdravnik, tam na Červanovi cesti zopet streljajo; ali naj se pomaknemo naprej?“ „Ah, saj nisem zaspal, Janko. Tudi jaz slišim streljanje, toda Červanove ceste so danes prepregle ves Rog. Mi smo tu in bomo bežali naprej; če pa bi bili tam, kamor bomo pribežali, bi se umaknili sem, kjer tičimo sedaj.“ — Pred menoj sede lahko ranjeni, glave imajo povezane in roke, ob nekaterih leže na tleh zasilne berglje — osem fantov in ranjenka Mira. Skozi mesečino strmijo vame s polodprtimi usti, na katerih še ni ponehal drget strahu. Kot sence strme vame in iz njihovih oči čitam povelje: „Ni mogoče tičati tukaj. Naprej, le nekam naprej, pa kamor koli.“ Vstanemo in gremo naprej.

Vstanemo in gremo naprej; naprej, tiho s strašno previdnostjo, da bi suho vejčje ne pokalo pod nogami. Poči ti vejica pod nogo, komaj slišno, a tebi se zdi, da je pok močan kot iz karabinke in da se sliši

neskončno daleč. Tisti, ki stopajo ob bergljah, se poganjajo z njimi naprej kot velike nočne ptice s prestreljenimi peruti. Ni mogoče preprečiti, da bi pod njimi ne pokalo dražje, kar navdaja nje same in druge s težkim strahom in kar naprej se sliši šepet? „Pazi, tovariš, pazi vendar!“ — Nekaterim povzročajo rane hude bolečine, toda vzkliki zamro že med zobmi. Naprej in naprej. Nekdo je pogledal na uro: Tri po polnoči. Naprej in naprej, navzgor in navzdol, skozi kadunje, okroglice in ponikve. Po pobočjih navkreber se nam zdi, da rastejo smreke do samega neba, ko stopamo navzdol, se pogrezajo pod nami v nevidne globine. Potujemo po krajih, ki se zdijo kot zakleti in prislusku-jemo svojim stopinjam, mi čudni sopotniki to prečudno noč. Kje ste Venere, Mirko, Vanek, Lojze in Tilka... Drugi dan potem, ko sem ji odrezal roko je izpovedala Verena: „Vselej sem te rada imela, pa ti nisem hotela tega razodeti, sedaj pa, ko nimam več roke, ti to povem, sedaj ko vem, da bi me ne maral in ko me nihče več ne bo maral. Pa četudi bi me maral sedaj, bi jaz ne hotela več.“ Tako je rekla, ko je ležala v tistem kotu in sem jaz prižgal petrolejko ter ji je medla svetloba osvetlila mladi obraz. — „Pokaži mi, Martin, roko, tisto mojo roko, ki si mi jo odrezal.“

„Pokopali smo, Verena tisto tvojo roko tam na jasi, kjer spijo Mirko, Vanek, Lojze in Tilka. Oni so mrtvi, tebi pa je ostalo življenje, veliko široko in slavno življenje, v katerem ti ne bo manjkalo ljubezni. Mirko, Vanek, Lojze in Tilka pa ne bodo imeli nikoli ničesar več, niti slišali ne bodo, če bo še kdo izgovarjal njihova imena.“

„Kaj naj bi počela z ljubeznijo, ko bi ne mogla niti otroka pestovati?“

„Ne sanjaj sedaj o otroku, ko si še sama skoraj otrok. Pride čas, ko bo stotero otrok strmelo na tvojo levico, da jim pokaže pravo pot.“

„In kdo bo igral namesto mene na moje gosli?“

„Mesto not si boš razgrnila pred se beli papir in nanj pisala pravljice, ki bodo lepše kot vsaka godba. (Nadaljevanje na 4. strani)

Po naši zemlji

Roparski umor pri Pliberku

Inflacija krvavih zločinov, roparskih umorov, iz pohote itd. nikakor noče prenehati. Vsak dan, iz mest in podeželja, beremo v časopisju o neverjetnih zločinih in zablodah in s tem, da so po dolgih tednih zasledovanja prijeli znane zločinske strokovnjake kakor Zingerla, Singerja in flatniškega morilca še serija zločinov ni zatrta. V nedeljo zjutraj se je z bliskovito naglico raznesla v pliberški okolici grozotna vest o krvavem roparskem umoru v Gonovecah, ki je razumljivo razburila vse prebivalstvo.

V temni, deževni noči od sobote na nedeljo, od 16. do 17. septembra, so do zdaj neznan roparji s samokresom ustrelili Aleksandra Jamnika, pliberškega postaje-načelnika, ki je imel s svojo ženo Albino Jamnik gostilno v vasi Gonovece, ob cesti med Pliberkom in Šmihelom.

Do sedaj so znane sledeče podrobnosti. Tisti večer, zunaj je bilo temno in jesenski dež, se je nahajalo pri

pa se je podal v kuhinjo kjer je s samokresom držal v šahu gospo Jamnico in omenjenega gosta.

Medtem sta prva dva zvlekla Jamnika iz postelje skozi predsobo v vežo, kjer je eden nenadoma sprožil in prestrelil Jamnika skozi brado in vratno vrtenico. Jamnik je bil na mestu mrtev. Iz predala v omari v pivnici so pobrali 3000 šilingov.

Naravno, da je medtem tudi služkinja prihitela v kuhinjo, ker jo je strel in ropot spravil po koncu. Po

Hodiše. Da izmed bralcev „Slovenskega vestnika“ ne bo kdo mislil, da smo Hodišani že izumrli ali zaspali, ker se že tako dolgo nismo oglasili, zato danes naš molk prekinemo in poročamo, da smo še tukaj, samo prezaposleni smo bili čez poletne mesece. Tujcev, letoviščarjev je vse poletje kar mrgolelo ob našem jezeru. Imeli smo počitniške kolonije raznih barv, goste mnogih narodov. Vsakdo je prišel na svoj račun: gostilničarji, trgovci, kmetje, posebnosti naše dežele, ki se kar niso moge nagledati najnovejših mod in bozaraditega marsikateri denarnica trpela. Tudi delavci so imeli dela dovolj, ki ga je preskrbela občina v skrbi, da bi oskrbela tujcem vse mogoče udobnosti. Asfaltirali so ceste, ki veže vasi ob jezeru, izgradili so vrh hribov avtocesto in sicer od Hodiškega jezera na vrh Konja (Pyramidenkogel). Na vrhu pa so postavili še 22 m visok stolp, da je razgled po širni okolici še lepši.

In zares, bajen razgled se ti nudi, ko prisopihaš po 105-tih stopnicah vrh stolpa. Ob znožju se razprostira Vrbsko jezero, na vzhodu vidiš starodavno Gosposvetsko polje, vidiš Obir, na zapadu naš stari Dobrač, ob lepem vremenu pa ti mežika izza Alp orjak Triglav in gleda, kaj delajo njega sinovi.

No, in zdaj nas že polagoma zapuščajo letoviščarji, upam pa, da nas bodo prihodnje leto še v večjem številu obiskali.

Domače semnje smo kot po navedi lepo opravili. Dopoldne s pranganjem in cerkvenim delom, popoldne pa z muziko in plesom.

umoru Jamnika so zločinci prisilili ženo in služkinjo v predsobo kjer sta morali odpreti blagajno iz katere so izropali kakih 10.000 šilingov. Roparji so Jamnikovi vzeli še zapestno uro in zahtevali različne jestvine in obleke, nakar so izginili neznan kam.

Ves tragičen prizor se je odigral pri razsvetljavi z žepnimi svetilkami, ker je isto noč odpovedala tudi električna luč.

Postajenačelnik Jamnik je bil pri svojih železničarjih in vseh, ki so imeli pri njem službene opravke, splošno priljubljen.

Kljub vsestranski zaposlenosti se nismo pozabili tudi ženiti. Izseljenec, naš Tonči Puš, po domače Robčev, je 28. avgusta privedel na svoj dom nevesto, svojo ženo Micko iz Lipe nad jezerom. Na ženinem domu je bilo ženitveno slavlje ob dobri in obilni postrežbi Robčeve mame in ob zelo razigrani volji. Goste so še posebno zabavali pevci Prosvelnega društva „Zvezda“ z zvoki lepe domače pesmi. Saj je tudi ženin Tone naš pevec. Veselo praznovanje je trajalo pozno v noč. Želimo mnogo sreče!

Št. Jakob v Rožu. Ravnateljstvo podeželske poskusne glavne šole v št. Jakobu v Rožu nas naproša, da objavimo naslednjo notico: Ravnateljstvo podeželske poskusne glavne šole v št. Jakobu v Rožu naznaja, da je zaradi sprejema šolarjev iz št. Ožbolta pri Kleinkirchheimu in Miklavčevega doseglo število učencev v 1. razredu petdeset šolarjev, zato se nadaljne prošnje zunanjih učencev za sprejem v 1. razred v letošnjem šolskem letu ne morejo več upoštevati.

Gospasveta — Sveče. V starosti 72 let je v četrtek, 14. septembra preminul kanonik Jože Feinik, župnik v Gospasveti. Preteklo soboto ga je na pokopališču v Svečah sprejela v svoje naročje domača slovenska zemlja.

Z imenom pokojnega gosposvetskega župnika je povezan živ košček najtežje in hkrati najsvetlejše zgodovine slovenskega ljudstva na Ko-

roškem. Res da se po prvi svetovni vojni ni znašel v velikih dogajanjih, ker ni spregledal neizmerne zadržanosti in podlosti tistih, ki so pod krinko ljubezni do domovine že takrat pripravljali pot in ustvarjali podlago za to, da bi domovino izdali najkrucejšemu sistemu, ki ga pomni naša zgodovina. Pokojni kanonik je pa pozneje na sadovih podtalnega dela ljudi, ki so končno pahnili tudi našo deželo v žrelo krvavega fašizma spoznal svojo nekdanjo zmoto. V najtežjih in nevarnih letih, ko so se na domovih naših izseljencev šopirili tuje in ko so v naših gozdovih tvegali naši partizani svoja življenja za pravično stvar, se je tudi župnik Feinik pogumno znašel ob strani svojega ljudstva. So dejanja, ki bodo ostala nepozabna, ko je na primer neustrašeno rešil ranjeni partizanki pred nacističnimi rablji, ki jima je oskrbel obleko in omogočil pobeg iz policijske bolnice v Gospasveti. Poleg takratnega župnika v Podkrnosu jima je olajšal pot v najbližjo partizansko edinico na Radišah.

Tudi vsa povojna leta je ostal župnik Feinik živo povezan z borbo slovenskega ljudstva. Njegovo ime je ovekovano v vrsti slovenskih duhovnikov, ki so naslovili na moskovsko konferenco spomenico z zahtevo po združitvi naše zemlje z novo Jugoslavijo.

Do svoje smrti je ostal zvest naročnik vsega našega naprednega tiska in ni klonil niti pod pritiskom škofijskega ordinariata, ki je z najbolj ostudnim zlorabljanjem vere prihitel na pomoč tistim, ki vidijo v našem tisku zlasti pa v „Slovenskem vestniku“ največjo oviro pri uresničevanju svojih protiljudskih naklepov. Uprava našega lista mu je radevolje ustregla, ko je v času najhujših groženj s cerkvenimi kaznimi, enako kakor nekateri drugi ljudski duhovniki želel prejemati „Slovenski vestnik“ v zaprti kuverti, da se izogne denunciacijam pri nemških cerkvenih oblasteh.

Tako je dozorel kanonik Feinik in slovensko ljudstvo ga bo ohranilo v trajnem častnem spominu.

Bistrica na Zilji. V nedeljo se je pripetila pri nas težka prometna nezgoda. V trenutku, ko je hotela sedemnajstletna Lizika Nesman prekoračiti cesto je pridrvel avto, ki jo je zadel in podrl na tla, pri čemur je zadobila težke poškodbe.

Podljubelj. Vas Kožentavra je spadala doslej v področje poštnega urada Podljubelj. Od 16. septembra dalje pa spada Kožentavra k pošti Svetna ves.

Janko Kersnik: Kmetske slike

Nekaj let pozneje — prebil sem počitnice doma — so mi pravili, da je stari Maček vendar izročil svoje posestvo sinu in si izgovoril, kakor je to običajno, živeti in stanovanje.

Ko sem prišel spet mimo njegovega doma, je stal kakor vselej na tratini pred hišo, bosopet in opravljen z znanim raztrganim kožuhom.

„Dober dan, gospod! Malo tobaka mi boste dali,“ me je ogovoril kakor prej vselej.

„Kako se vam godi, oče — sedaj, ko ste za starega?“

„Sedaj še dobro!“ je dejal tudi veselo. „Lepo vreme bomo imeli, dobro za žito! Ječmen lepo kaže.“

Po teh besedah je odšel spet proti hiši.

In spet je minilo nekoliko let, da nisem bil dalj časa doma. Okoli božiča nekako se mi je nudila prilika prebiti tam nekoliko dni in to sem porabil; a na starega Mačka nisem mislil in tudi nihče domačih mi ga ni vzel v misel. Zvečer pred mojim odhodom pa pride starikava babnica iz vasi k meni s prošnjo, da vendar obiščem Mačkovega očeta, ki baje ne bo več okrevljal. Šel sem takoj z njo, a kako sem

se čudil, ko me je vedla mimo njegovega doma do drugega sosedu.

„Ni li več pri sinu?“ sem vprašal ženo, ki je bila prišla pome.

„Oh, že dolgo ne! Kregali in topli so se in tožili! Potem je pa stari šel iz hiše!“

Našel sem starega v tesni sobici pri sedovih, ležečega v borni postelji. Uvidel sem takoj, da gre z njim h koncu.

Stisnil mi je roko in s slabim glasom dejal: „Ej, gospod, tobaka ne morem več, tobaka! Pa tu-le ležim; še doma ne smem, ne morem umreti! In umrl pa bom — kmalu — jesti tudi ne morem — le pil bi malo vina, dobrega, pa nimam denarja!“

„Poslal vam bom vina.“

„Ej, gospod, hvala! Saj tudi ne vem, če ga bom mogel piti. Pa tudi ne prosim zanj — saj vas nisem nikoli drugega prosil kakor malo tobaka — ej, prosil pa nisem, prosil, če sem tudi stradal!“

„Česa pa želite, oče?“

„Precej bom povedal! Slab sem pa težko govorim! Pa vedite, gospod, pri sinu imam še zaostali živež in poboljšek za pol leta — dvajset goldinarjev imam tam — pa tabuliran sem za ta živež — dajte mi

teh dvajset goldinarjev in terjajte jih pri sinu, pri Juriju! Saj ne bo mogel plačati, terjajte ga in tožite in s posestva ga spravite tega — prokletega sina!“

Starcu so se iskrile oči in sklonil se je v posteljo na pol kvišku. Pretreslo me je to divje sovraštvo, ki je donelo iz njegovih besed.

„Kaj hočete s temi dvajsetimi goldinarji?“ sem vprašal po kratkem molku.

„Vseeno! Za pogreb, za maše ali pa temu-le, ki me zdaj redi, vseeno — le mlađi jih ne sme imeti. Saj si ne more pomagati — berač bo, berač naj bo, če ga spravim iz bajte!“

„Odpustite mu,“ sem dejal poluglasno, skoraj boječje ti divji, nebrzdani strasti nasproti, ki se mi je tu javila.

„Nikdar — nikdar!“ je sopihl starci. „Saj sem zmeraj dejal, da mu ne dam kajže, pa pregovorili so me in sedaj je tako! Pa čakajte — oh, vi boste še čakali! Če drugi ne — njegov sin ga bo vrgel iz bajte na cesto kakor on mene! Oj, zakaj mu nisem stopil na vrat, ko se je rodil!“

Onemogel je pal nazaj.

„Pa tistih dvajset goldinarjev? Mi jih boste li dali?“ je vprašal čez nekoliko s slabim glasom.

„Saj jih ne potrebujete, oče! Izročite to terjatev sosedu, ki vas sedaj redi — za odškodovanje ali kakor hočete!“

„Bom!“

Poklicali smo še potrebni priči in stari Maček je napravil oporoko in imenoval

soseda Matevžka dedičem svojega imetja — one vsote dvajsetih goldinarjev.

„In precej jih mora plačati, precej; če ne — naj ga toži in rubi; — slišiš, Matevžek? — le zarubi ga precej!“ —

Ko sem odrinil drugega dne od doma, je že zvonilo gori pri sv. Miklavžu staremu Mačku; umrl je, ne da bi bil odpustil sinu.

Minilo je za tem dokaj let, da me ni bilo domov, in tudi onega strastnega starca in njegovega sinu se nisem spominjal; saj o zadnjem nisem nikdar ničesar čul. Ko me je pa usoda čez nekaj let stalno umestila v domačem kraju, so se mi vzbujali tu s starimi znanci vred spet mladostni spomini.

Tudi Mačkovega očeta — sedanjega namreč — sem videl. Bil je takšen kakor njegov rajnik. Postajal je na tratini pred kajžo, navadno bosopet in vedno raztrgan, in če sem prišel mimo, me je prosil tobaka in govoril o vremenu. Časih je bil pa tudi siten, kadar se je namreč žganja napil; in to je bila slabost, ki je njegov rajnik oče ni poznal.

Nekoč sem ga vprašal: „Kaj pa je s tistim dolgom, ki so ga oče pustili Matevžu?“

„Ej, gospod, plačati sem ga moral! Pa drugod sem za to dolg naredil! Ej, gospod, oče so bili poredni, ej, poredni!“

„Kaj pa vi, ali boste večno gospodarili? Sina oženite, če ne, vam bo prestar!“

„Tega pa ne — gospod! Sedaj imam še

Ob katerem dnevnem času naj hodi živina na pašo

Ko pišem ta članek, pritiska še peklenska poletna vročina, čeprav smo že v sredini septembra. Suša je požgala v večjem delu Podjune, južno od Drave tudi travo na pašnikih tako, da se marsikje poja živina cel ljubi dan za bilko trave in postaja pri tem vedno bolj suha. Da bi pa dajala še kaj mleka, o tem ni govora.

Ali je navedeni način paše pravilen? Kdaj je prav za prav najprimernejši čas za pašo?

Zgodaj zjutraj

Prav za prav ne moremo živine nikdar prezgodaj pustiti na pašo. Rosna trava živini najboljše tekne. V hlev pa naj grejo živali brž ko se nehajo pasti, začnejo stoje prežvekovati ali celo polegati. Skrajni čas za vrnitev živine iz paše pa je, brž ko se je trava od rose že posušila. Od sonca suha pašna krma živini ne prija posebno.

Zvečer oz. popoldne pa je gnati na pašo šele, ko postajajo sence že daljše, začenja pihljati osvežujoči večerni veter in je trava postala po možnosti že zopet rosna. Ob vročini bo pač čestokrat že temna noč, preden bo živina docela sita.

Ta misli glede vsakodnevne ureditve paše veljajo seveda v prvi vrsti za tiste redke naše kmetije, ki imajo lastno ali skupno urejeno umetno pašo. Uverjeni smo pa, da bo prej ali slej mogoče urediti povsod pravilna umetna pašišča. Na takih pašnikih bo v prav hudi vročini uvesti le nočno pašo, ki je ob tako visoki temperaturi, kot jo imamo sedaj, najboljša. Živina se pase vso noč ali pa se okrog polnoči vleže za

kako uro, toliko da se zjutraj dolgo pred sončnim vzhodom že zopet povrne na pašo. Izkušnja uči, da živali tudi v najtemnejši noči najde pašo prav tako kakor podnevi.

Gornje misli glede prav zgodnjega spuščanja živine na pašo in pozne puščanja zvečer veljajo naravno tudi v vsem obsegu za jesensko strniščno pašo, dokler ne nastopa slana in prehud mrz.

Vernik

Kam po sadje in kam s sadjem?

Letos gre pri sadju stvar precej narobe. Ponudba je na vseh trgih velika, povpraševanje pa je v razmeri s ponudbo malo. V Avstriji je letos silno dobra sadna letina. Sadjarji, predvsem v zapadnih deželah, so v velikih skrbih, kje bodo vnovčili svoje sadje, še posebej sedaj, ko je splošno pomanjkanje sladkorja. Položaj je tak, da odpadlega in otreženega sadja na trgu skoraj ni mogoče spraviti. Na Dunaju, ki je za Avstrijo glavni odjemalec sadja, ostane nekaterih manjdožih sort polovica neprodanih. Zimska jabolka plačujejo kmetom po 0,90 do 1,50 šil. za kg, konzumentom pa jih pro-

dajajo 1,80 do 3.— šil. Močnega sadja (jabolk) potrebujejo malenkostne množine Nižja Avstrijska, Solnograška in Predarlška, hrušek samo Nižja Avstrijska. Možno sadje plačujejo okoli 20 gr.

To je glavna vsebina o položaju na sadnem trgu, ki ga je izdalo pred dobrim tednom ministrstvo za kmetijstvo in gozdarstvo. O možnostih izvoza v poročilu ni nič povedanega, prav tako nobenega stališča k služkom navmesnega trga, ko kmet za vse svoje delo dobi komaj polovico od zadnje prodajne cene.

Kako pa pri nas z sadjem? V Podjuni in po Rožu je pridelek malenkosten, nekoliko več bo sadja na Gurah, dober pridelek pa je od Rožeka naprej v Ziljo. Sadje letos povprečno prej zori kot druga leta. Vzrok temu je vročina v zadnjih mesecih, ki je tudi povzročila, da sadje zelo rado odpada. Vsled tega in vsled zelo mešanega sadnega sortimenta bo letos v Zgornjem Rožu in v Zilji od jabolk pretežno le močno sadje naprodaj.

Za ozimno setev le priznano semenje

Kakor objavlja kmetijska zbornica, bo kakor lani tako tudi letos z denarjem podprla cenejšo dobavo žitnega semenja (semenske rži in pšenice). Razpoložljiva sredstva bo uporabila za kritje prevoznih stroškov do zadnjega delivca semenja za stroške posojila vreč in — v kolikor bo sredstev še na razpolago — za pocenitev semenja.

Točne cene semenskega žita sicer še vedno niso znane, ker še vedno niso določene cene za tržno žito. Vendar skozi kritje teh stroškov po

Kmetijski zbornici cene semenskega žita razmeroma ne bodo previsoke in je le za železi, da bi sleherni kmet izrabil priliko in zamenjal seme ter posejal priznano in originalno seme.

Ne izkopavajmo poznega krompirja prezgodaj

Izredna suša je ponekod v mesecih junij in julij povzročila, da je krompir zelo zaostal v razvoju. Krompir je bil še sredi julija za ped visok in z zeljem še ni zakril zemlje. Šele poznejši dež je razvoj krompirja — predvsem srednje in pozno zrelih sort — spet poživil. Rast gomoljev je vsled tega letos pričela razmeroma zelo pozno, saj je še pred nedavnim bilo za videti cvetoče krompirjeve nasade.

Ta zakasneli razvoj pa ima za posledico pozno zoričev gomoljev in v sledih primerih tudi drugi nastavek, preraščanje in veriženje gomo-

ljev (namesto debelih gomoljev najdemo ob izkopavanju cele verige drobkanih gomoljev). Posebno so prizadete pozne sorte.

Vsled takih okolščin je letos priporočljivo, da izkopavanje srednje in poznorelega krompirja čim bolj zavlečemo, da počakamo, kolikor le mogoče in pustimo, da se v gomoljih še stvorijo potrebni škrob. Po sončnem vremenu za soditi, pridobi krompir tam, kjer je zelj še zelena, vsak dan na škrobni vrednosti. Kdor hoče imeti dober krompir in ga dobro prodati, temu naj se ne mudi z izkopavanjem.

SKZ

Ne sežigajte krompirjevke

Pri nas je še precej v navadi, da krompirjevko (zel), ko jo spravimo raz njivo, na kupih sežgemo. Včasih se kar tako vali dim po polju. Že v zadnjih številkah Vestnika je bilo povedano, da zeleno krompirjevko lahko pokrmimo. Jaz bi pa hotel danes opozoriti na to, da tudi že osušeno ali napolsuho krompirjevko veliko bolj primerno izkoristimo, kot pa s sežiganjem. Pepela itak ne da dosti. Če jo raz njive spravimo na kompostni kup, bo iz tega vsekakor več koristi. Najbolje pa bo napravil tisti, ki bo krompirjevko rahlo raztrosil po travniku. To mu bo toliko zaleglo kot gnojenje. Če sedaj ne verjame, bo pa spomladi videl. Le poskusite!

Miha pod goro.

VPRAŠANJA

in odgovori

Kdo mora plačati davke, ki so odmerjeni na podlagi enotne vrednosti zemljiškega premoženja?

Vprašanje:

Imam kmetijo, ki jo imam dano v najem. Ali sem jaz dolžan plačati zasedbeni prispevek (Besatzungssteuer) in nezgodno zavarovalnico (Unfallversicherung)? Mislim, da ne. Naj finančni urad zahteva od najemnika.

R. W.

Odgovor:

Zasedbeni prispevek je davek, ki je odmerjen na vsako osebo. Pri izrecno kmetijskem obratu plača lastnik kmetije ta davek na podlagi enotne vrednosti svojega posestva (Einheitswert). Pri enotni vrednosti posestva od 1001 do 5000 šilingov znaša letni zasedbeni prispevek 60 šilingov, pri enotni vrednosti nad 5000 šil. pa 120 šilingov letno. Lastniki zemljiške posesti, katere enotna vrednost znaša 1000 šilingov in manj so plačevanja zasedbenega prispevka oproščeni. Zasedbeni prispevek pa morata plačati kakor lastnik kmetije tako tudi najemnik, če je kmetija dana v najem. Lastnik kmetije torej plača davek na podlagi enotne vrednosti, najemniku se pa višina zasedbenega prispevka predpiše po najemniških deležih. Vaše mnenje je torej zmotno. Finančni urad davek brez nadaljnega lahko iztira. Poslužite se pa lahko možnosti, da dosežete davčne olajšave, kakor smo to pisali v „Obvestilih“ od 5. septembra 1950 na strani 11.

Kar tiče prispevka za nezgodno zavarovalnico (Unfallversicherungsbetrag) pa je tako, da bi moral tega prav za prav plačati najemnik, kajti Vas kot lastnika kmetije, ki ste jo dali v najem, pri delu na isti kmetiji ne more doleteti kakšna nezgoda. Davčni zakon pa na drugi strani pravi, da za plačevanje davkov, ki se odmerjajo na osnovi vrednosti zemljišča, jamči finančni oblastnik vedno lastnik zemljišča. Prispevek za nezgodno zavarovalnico pa je takšen davek, prav tako kakor zemljiški davek (Grundsteuer), doklade za kmetijsko zbornico (Landwirtschaftskammerumlage) in pa obnovni prispevek (Wiederaufbaubeitrag). Da vsled tega ne pride do razprtij, je dobro, da se že v najemniški pogodbi med lastnikom in najemnikom kmetije jasno določi, kdo plača prispevek za nezgodno zavarovanje, koliko od zemljiškega davka, doklade za kmetijsko zbornico in obnovnega prispevka plača najemnik in koliko lastnik. Če Vi v pogodbi kaj takega nimate določeno, potem boste storili dobro, če si boste z najemnikom to vprašanje takoj pismeno uredili. Če pa tega ne storite, ste pa dolžni davke plačevati. Seveda tudi najemnik v primeru, da ne plača nezgodne zavarovalnice, zase in za svoje delovne moči v primeru nezgode ne more računati na podpore itd.

SKZ.

sok, četudi brez zabele — in časih malo žganja; — potem pa nič — nič!”

Lanskega leta pa so ga bili vendar pregovorili, da je oženil sina in mu izročil borni imetek — sebi in ženi pa izgovoril živež pri mladih.

„Ej, gospod, ob času mora biti,” je dejal, kakor bi se zaradi svoje nedoslednosti hotel izgovarjati, „in fant je priden, saj bo lepo ravnal z mano. Pa kaj,” je pristavil čez nekoliko časa, „dolgo tako ne bom — star sem, star in dobro se mi ni nikoli godilo na svetu.”

Tako je govoril lani.

A ni dolgo tega, ko je prisopihal k meni ves opraskan po obrazu in s cestnim blatom ometan.

„Pomagajte mi, gospod, če ne, me bo ubil ta vrag!” je kričal.

„Kdo?”

„Sin, ej, kaj sin — vrag je to, prekleti! Takšnega me je naredil — tepel in po cesti valjal!”

Starec je škripal z zobmi ter trkal s pestjo ob prsi. Skušal sem ga pomiriti, a zaman. Naposled sem postal nejevoljen.

„Kako je bilo z vašim očetom?” sem vzkliknil.

„Z mojim?” je dejal mož počasi. „Ej, oče so bili pa poredni!”

Povesil je glavo in odšel, ne da bi izpregovoril besedico več.

Domov se ni vrnil, ampak k sosеду je šel, k mlademu Matevžku in tam hiral v

jezi in sovraštvo do svojega sina. Tožil ga je, a sodbe ni učakal.

Danes mu zveni gori pri podružnici sv. Miklavža in jutri ga bodo zagrebli v rjavo prst tam blizu njegovega starega.

MOHORIČEV TONE

Tam gori je bil doma na opustošenem hribovju, ki se dviga visoko nad zeleno Savo, kjer ta zapušča ljubljansko ravnino ter jame po tesni soteski izpirati svojo skalnato strugo na poti proti prijazni Dolenski.

Njegov oče je imel širno posestvo, a tudi skoraj za tri pode — otrok; ko je izročal svoje imetje, si je izbral enega mlajših sinov prevzemnikom, najstarejšemu, Tonetu, pa je kakor vsakemu drugih izgovoril pet sto goldinarjev dote.

S to vsoto v pismu — kajti v gotovini jo je smel terjati šele ob letu po izročitvi — se je šel Tone ženiti; izpolnil je pač že petintrideseto leto, pa mar mu je bilo tudi le bolj do tega, da priženi „grunt”, posestvo, nego li da bi bila žena mlada in lepa. To je vedel tudi njegov stari prijatelj, ki mu je zaupal svoje želje in ga pooblaštil mešetarjem, v kratkem je bilo dognano, da Tone vzame Mohoričevo vdovo, petdesetletno Marijano, posestnico polgrunta na Doleh.

Priženil je zemljišče, ženi izgovoril malostno doto, njeni rejenki pa, kajti svojih otrok ni imela, primeren odpravek — in

tako je postal posestnik, polgruntar. Rejenka Cilka je imela šele petnajst let in ni bilo treba skrbeti, da bi prekmalu terjala svoj denar — torej je Mohoričev Tone, tako so ga imenovali sedaj, pričel svoje gospodarstvo z najboljšimi nadeji, kakor jih more imeti mož njegovega stanu in obzorja.

Pa svojih pet sto goldinarjev je kmalu potrošil. Napravil je nov kozolec, kupil še kravo k dvema ki sta bili pri hiši, in pokrnil pol strehe na hlevu na novo; drugo pa je bila pobrala svatba in državna pristojbina. Žena Marijana je venomer bolehal, rejenka je bila premlada in zato sami niso mogli zmagovati dela; vzel je hlapca, za njim deklo, a dve leti potem je videl, da ne izhaja — moral je misliti na posojilo, na dolg.

Eden njegovih mlajših bratov, čvrsti, visokorasi Simon, je postal doleten in prejel svojo doto. Ob istem času se je oglasil tudi Tone doma pri roditeljih ter zvečer odhajajoč dejal bratu:

(Dalje)

Izdajatelj, lastnik in založnik lista: Dr. Franc Petek, Velikovec. Uredništvo in uprava: Celovec, Gasometergasse 10, telefon 1624/4. Za vsebino odgovarja: Rado Janežič, Tiska Robitschek & Co., Wien VIII., Hernalsergürtel 20. — Dopisi naj se pošiljajo na naslov: Klagenfurt 2, Postschließfach 17.